

નાગરિકતા પુરવાર કરવાની બાબતના ગુંચવાડા દૂર થાય તે જરૂરી

પાસપોર્ટ એ નાગરિકતાનો પુરાવો નથી તેવી સ્પષ્ટતા હાલમાં વિદેશ મંત્રાલયે કરી તે પછી એક મોટો વિવાદ ઉભો થયો કે જે પાસપોર્ટ પણ નાગરિકતાનો પુરાવો નથી તો પછી નાગરિકતાનો પુરાવો ક્યા દસ્તાવેજ છે? કારણ કે હાલ થોડા સમય પહેલા જ બિહાર અને બંગાળમાં એસઆઇઆરની કાર્યવાહી વખતે એવો અભિગમ અપનાવવામાં આવ્યો હતો કે આધાર કાર્ડ એ નાગરિકતાનો પુરાવો નથી, તે માત્ર એક ઓળખ પત્ર છે. સ્વાભાવિક રીતે જ આ સંદર્ભમાં વિપક્ષો, વિચારકો અને સામાન્ય લોકો પણ પ્રશ્ન ઉઠાવી રહ્યા છે કે જે આધાર કાર્ડ નાગરિકતાનો

પુરાવો નથી, મતદાર ઓળખ પત્ર એ નાગરિકતાનો પુરાવો નથી, પાસપોર્ટ પણ પુરાવો નથી તો પછી ભારતીય નાગરિક હોવાનો પુરાવો શું છે? પાસપોર્ટ અંગેના ખુલાસા પછી ભારે વિવાદ થયા બાદ સરકારી સૂત્રોએ સ્પષ્ટતા કરી કે પાસપોર્ટ ક્યારેય નાગરિકતાનો પુરાવો રહ્યો નથી અને છેલ્લા ૧૨ વર્ષમાં મોટી સરકાર દ્વારા આ દસ્તાવેજ અંગે કોઈ નવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો નથી. વિદેશ મંત્રાલય દ્વારા પાસપોર્ટ એ પ્રવાસનો દસ્તાવેજ છે અને નાગરિકતાનો પુરાવો નથી તેવી સ્પષ્ટતા અંગેના મીડિયા અહેવાલો પર સૂત્રોએ જણાવ્યું હતું કે, પાસપોર્ટ નાગરિકતાનો પુરાવો નથી તેવો

નિર્ણય ગઈકાલે લેવાયો નથી. સૂત્રોના જણાવ્યા અનુસાર, પાસપોર્ટ એક્ટ ૧૯૬૭ મુજબ બિન-નાગરિકોને પણ પાસપોર્ટ આપી શકાય છે. એક સૂત્રએ જણાવ્યું હતું કે, ગઈકાલે એવું નક્કી નથી કરાયું કે પાસપોર્ટ નાગરિકતાનો પુરાવો નથી. છેલ્લા ૧૨ વર્ષમાં પણ આવો કોઈ નિર્ણય લેવાયો નથી. પાસપોર્ટ ક્યારેય નાગરિકતાનો પુરાવો રહ્યો જ નથી. મીડિયા અહેવાલોમાં વિદેશ મંત્રાલયના અધિકારીઓને ટાંકીને કહેવામાં આવ્યું હતું કે પાસપોર્ટ એ પ્રવાસ માટેનો દસ્તાવેજ છે, નાગરિકતાનો પુરાવો નથી. તે એવો દસ્તાવેજ નથી જે નાગરિકતા સ્થાપિત કરે છે. ભારતીય પાસપોર્ટ બિનભારતીયને પણ અમુક સંબંધોમાં જારી કરી શકાય છે તે સંદર્ભમાં આ વાત જો કે ચોચ જણાય છે.

નાગરિકતાના પુરાવા અંગે વિવાદમાં વિપક્ષે સરકાર પર આકરા કટાકો કર્યા હતા. TMC નેતા મહુઆ મોદ્યરએ આ મુદ્દે સરકાર પર કટાક કરતા

X પર કહ્યું કે, એવું લાગે છે કે આજે ભારતીય નાગરિકતાનો એકમાત્ર પુરાવો હિન્દુ હોવું અને ભાવળના મતદાર હોવું તે જ છે. બીજું કંઈ સાલશે નહીં. રાજ્યસભાના સાંસદ કપિલ સિબલે પણ આ મામલે સરકાર પર પ્રહારો કર્યા હતા. તો પછી ક્યો દસ્તાવેજ નાગરિકતાનો પુરાવો છે? બીએલઓ (BLO) મારી નાગરિકતા પર શંકા કરી શકે છે અને મને મારા વોટથી વંચિત કરી શકે છે. પરિણામે ભાવજ સુટીંગી છૂટી જાય. હવે મામલો સુપ્રિમ કોર્ટના મહોસે! એમ તેમણે X પર કહ્યું. ગીતકાર જાવેદ અખતરે વિદેશ મંત્રાલયની આ સ્પષ્ટતાને વાહિયાત ગણાવી હતી. તેમણે X પર કહ્યું, વિદેશ મંત્રાલય કહે છે કે પાસપોર્ટ એ પ્રવાસનો દસ્તાવેજ છે, નાગરિકતાનો પુરાવો નથી. ખરેખર??? તો શું તેઓ આ પ્રવાસ દસ્તાવેજ એ વ્યક્તિ ભારતીય નાગરિક છે તેની સંપૂર્ણ ખાતરી કર્યા વિના જ આપી રહ્યા છે?? જાવેદ અખતરનો ગુસ્સો વાજબી છે અને ભારતીય પાસપોર્ટ બિનભારતીયને પણ

અમુક સંબંધોમાં જારી કરવામાં આવે છે તે વાતની તેમને ખાલ નહીં હશે. ૨૦૧૩માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના ચુકાદાઓમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે પાસપોર્ટ એ નાગરિકતાનો પુરાવો નથી. સુટીંગી પંચ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી મતદાર યાદીની ખાસ સઘન સુધારણા અંગેની સુલાવણી દરમિયાન, સુપ્રીમ કોર્ટે પણ અવલોકન કર્યું હતું કે આધાર એ નાગરિકતાનો નિર્ણાયક પુરાવો નથી, માત્ર ઓળખનો દસ્તાવેજ છે. ૨૦ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૯ ના રોજ, ભારત સરકારના પ્રેસ ઇન્ફોર્મેશન બ્યુરો (PIB) એ નેશનલ રજિસ્ટર ઓફ સિટિઝન્સ (NRC) અને સિટિઝનશિપ એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ (CAA) અંગે વારંવાર પૂછતા પ્રશ્નો (FAQs) ના સમૂહ દ્વારા એક વિગતવાર સ્પષ્ટતા જારી કરી હતી. જેમાં જણાવાયું હતું કે, જન્મતારીખ અને જન્મસ્થળ સંબંધિત કોઈપણ દસ્તાવેજો સમાવિત કરીને નાગરિકતા સાબિત કરી શકાય છે. જો કે,

આવા સ્વીકાર્ય દસ્તાવેજો અંગે હજી નિર્ણય લેવાનો બાકી છે. એટલે હજી પણ નાગરિકતા અંગે સ્પષ્ટતા કરતા કોઈ સ્વીકૃત દસ્તાવેજો તો છે જ નહીં એમ કહી શકાય. PIB એ FAQs માં એમ પણ જણાવ્યું હતું કે કોઈપણ વ્યક્તિની નાગરિકતા સિટિઝનશિપ રૂલ્સ, ૨૦૦૯ ના આધારે નક્કી કરવામાં આવે છે. આ નિયમો સિટિઝનશિપ એક્ટ, ૧૯૫૫ પર આધારિત છે. તેમાં જણાવાયું છે કે કોઈપણ વ્યક્તિ માટે ભારતનો નાગરિક બનવાની પાંચ રીતો છે: જન્મ દ્વારા નાગરિકતા, વંશાવલી દ્વારા નાગરિકતા, નાંદાણી દ્વારા નાગરિકતા, દેશીયકરણ (નેચરલાઇઝેશન) દ્વારા નાગરિકતા અને પ્રદેશના સમાવેશ દ્વારા નાગરિકતા. આ રીતે નાગરિકતા મેળવી શકાય છે તે બરાબર, પરંતુ કોઈ પણ નાગરિકને પોતાની ભારતીય નાગરિકતા પુરવાર કરવા માટે શું કરવું જોઈએ અને તેની પાસે ક્યા દસ્તાવેજો હોવા જોઈએ તેની સ્પષ્ટતા કરતી માર્ગદર્શિકા જારી થાય તે ઇચ્છનીય છે.



ચર્ચાપત્ર
ચાર્ચપાત્રા@ગુજરાતમિત્રા.ઇન

વારંવાર ફૂટા પ્રશ્નપત્રો

દર વર્ષે દેશની નાની મોટી શિક્ષણ સંસ્થાના પેપર ફૂટવાના બનાવ બનતા જ રહે છે. જ્યારે પેપર ફૂટે છે ત્યાર પછી સરકાર જાહેર કરીને બાંહેધરી આપે છે કે હવે પેપર નહીં ફૂટે. છતાં જાણે નિયમ બની ગયો હોય તેમ પેપર ફૂટ્યા જ કરે છે. હમણાં નીટ યુજના પેપર એક દોઢ મહિના પહેલાં લીક થઈ ગયાં હતાં. યુવાન વિદ્યાર્થીઓમાં માનસ ખૂબ સંવેદનશીલ હોય છે. પરીક્ષા રદ થાય તો અમુકને લાગે છે કે જિંદગી હારી ગયા. દેશના અલગ અલગ પ્રદેશમાં યાર વિદ્યાર્થીઓએ આત્મ હત્યા કરી. આમ પેપર લીક થાય એ વિદ્યાર્થીઓનો પ્રાણપ્રશ્ન બની ગયો છે. વિદ્યાર્થીઓને ભાવિ સાથે ખેલવાનો કોઈને અધિકાર નથી. ભ્રષ્ટાચાર અને ધનલાલસુ વ્યક્તિઓ સાથા અર્થમાં દેશ પ્રત્યે ઈમાનદાર અને વફાદાર ન બને ત્યાં સુધી પેપરો તો ફૂટ્યા જ કરશે અને વિદ્યાર્થીઓના ભાવિ હતાશામાં ગરકાવ થઈ જશે એમાં કોઈ બેમત નથી.

સુરત - શીલા સુભાષ ભટ્ટ

દર્મ અને માનવતા

દેશમાં જ્ઞાતિપ્રથા અને જ્ઞાતિવાદ સદીઓથી ચાલતો આવ્યો છે. અસ્પૃશ્યતાને હિંદુ ધર્મનું કલંક છે. આપણે ૨૦૧૭ નું ભારત કેવું હશે તેનો એજન્ડા અત્યારથી જ નક્કી કરવો પડશે. અસ્પૃશ્યતા અને ભેદભાવના લીધે આ જ્ઞાતિનાં લોકો ધર્મ પરિવર્તન કરી બોદ્ધ અથવા ખ્રિસ્તી ધર્મ અંગીકાર કરે છે ત્યારે દરેકને પ્રશ્ન થાય જોઈએ કે શું ધર્મ પરિવર્તનથી ખરેખર પરિવર્તન આવ્યું છે ખરું? એક વિકસિત રાષ્ટ્ર તરીકે ઉભરી આવવું પડશે અને તે માટે આઝાદીનાં ૧૦૦ વર્ષ પૂર્ણ થયે ૨૦૧૭ ના ભારતની કલ્પનામાં દેશ અસ્પૃશ્યતા મુક્ત હશે એવો વિચાર વહેતો કરવો પડશે. જો કે દેશ આઝાદ થયો એટલે કાયદાથી અસ્પૃશ્યતા નાબૂદ થઈ જાય છતાં દેશમાં પ્રવર્તતી હોઈ ત્યારે atrocity act બનાવવું પડે. ૨૦૧૭ સુધીમાં ઘણા કાયદા abeyance માં મૂકવા પડે તેવું આયોજન કરવું જોઈએ. દરેક માનવીમાં રહેલી માનવતાથી મોટો કોઈ ધર્મ નથી.

સુરત - ચંદ્રકાન્ત રાણા

બૂરી આદતો સુધારો

ગમે ત્યાં કચરો ફેંકવો, ચાલતા ચાલતા અથવા બસમાં બેઠા હોય તો ત્યાં બારીમાંથી રસ્તા ઉપર પાનની પિચકારી મારવી, ઠેર ઠેર જ્યાં પણ કચરાના ઢગલા પડેલા દેખાય તો તેમાં ઉમેરો કરવો, ઘરની બારીમાંથી રસ્તા પર કચરો નાખવો તે ત્યાં સુધી કે એ જગ્યા પરથી કોઈ વ્યક્તિ પસાર થતી હોય તો કચરો તેની ઉપર પડશે તેની ફિકર કર્યા વગર. આ બૂરી આદતોને લીધે શહેરમાં ઠેરઠેર કચરાના ઢગલા નજરે પડે છે. તે ઉપરાંત યુવાનો ખાસ કરીને રાત્રિના સમયે જે બેફામ રીતે કાર હંકારે છે જેને લીધે અકસ્માતો થાય છે અને નિર્દોષ નાગરિકો મોતને ઘાટ ઉતરે છે તે પણ બૂરી આદત જ છે અને બહુ સહેલાઈથી સુધારી શકાય તેમ છે. આ બધી બૂરી આદતો છૂટ કરી અત્યંત સહેલાઈથી દૂર કરી શકાય એવી છે. જરૂર છે તેના અમલની. તેમ કરવાથી શહેર તો સ્વચ્છ રહેશે જ પણ સાથે સાથે મહાનગરપાલિકાના એ ખાતાને પણ થોડી રાહત થશે. તો આપણે દરેકે વ્યક્તિગત રીતે આવી બૂરી આદતો દૂર કરવાની પ્રતિજ્ઞા લઈને તેનો કડકડઈથી અમલ કરવો જોઈએ તેમા ખેમત ન હોઈ શકે.

સુરત - સુરેન્દ્ર દલાલ

નાગરિકતા

ભારતીય નાગરિકતા: ઓળખપત્રો નહીં, કાયદો અને સંવિધાન અંતિમ આધાર ભારતીય નાગરિકતા ભારતીય સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૬ થી ૧૧ તથા Citizenship Act, ૧૯૫૫ની જોગવાઈઓ અનુસાર નક્કી થાય છે. કોઈ રાજકીય પક્ષની સભ્યતા, કોઈ વિચારધારા અથવા કોઈ સંગઠન

ગુજરાતમાં નવી શિક્ષણ નીતિ (NEP 2020) અને ચોથા વર્ષની અનિશ્ચિતતા: સવાલો અને પડકારો

ગુજરાતમાં શૈક્ષણિક સત્ર ૨૦૨૨-૨૩થી રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (NEP ૨૦૨૦) નો અમલ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. આ નીતિ અંતર્ગત ઉચ્ચ શિક્ષણમાં મોટો બદલાવ લાવીને મલ્ટિપલ એન્ટ્રી અને એકિઝિટ સિસ્ટમ દાખલ કરાઈ. જે મુજબ વિદ્યાર્થીઓને વર્ષ ૩માં મેળવી શકે છે અને ચોથું વર્ષ પૂર્ણ કરીને ઓનર્સ અથવા રિસર્ચ ડિગ્રી મેળવી શકે છે. હવે આ નીતિના અમલને ત્રણ વર્ષ પૂરાં થયાં આવ્યાં છે અને આગામી શૈક્ષણિક સત્રથી ચોથું વર્ષ શરૂ થવા જઈ રહ્યું છે. પરંતુ કમનસીબે, ગુજરાતની શૈક્ષણિક આલમમાં હજુ પણ ભારે અસમજસ અને અનિશ્ચિતતાનો માહોલ જોવા મળી રહ્યો છે. અભ્યાસક્રમ અને ફી માળખાનો અભાવ સૌથી મોટો પ્રશ્ન એ છે કે ચોથું વર્ષ શરૂ થવાની અણી પર હોવા છતાં, રાજ્યની મોટા ભાગની યુનિવર્સિટીઓમાં સેમેસ્ટર-૭ અને સેમેસ્ટર-૮ના નિયમિત અભ્યાસક્રમો (Syllabus) હજુ સુધી તૈયાર કે સ્પષ્ટ નથી. અભ્યાસક્રમ વિના અધ્યાપકો શું ભણાવશે? અને વિદ્યાર્થીઓ શું વાંચશે?, તે એક ગંભીર સવાલ છે. આ ઉપરાંત, યોશા વર્ષ માટેની ફી કેટલી હશે તે અંગે પણ કોઈ સ્પષ્ટ માળખું જાહેર કરાયું નથી. નિર્ધારણ વગર કોલેજો અને વાલીઓ અને મૂંઝવણમાં અને ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને સંસાધનોની કટોકટી વિષે કોઈ વિચારતું નથી. શું ગુજરાતની તમામ કોલેજો ચાર વર્ષનો આ કોર્સ ચલાવવા માટે સક્ષમ છે? વાસ્તવિકતા એ છે કે રાજ્યની ઘણી સરકારી

અને ગ્રાન્ટેડ કોલેજો હાલમાં જ વર્ગખંડો અને પ્રયોગશાળાઓ (Labs) ની અછત ભોગવી રહી છે. ચોથું વર્ષ ઉમેરાતો જ અચાનક વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા વધશે. આ વધારાનાં વિદ્યાર્થીઓ માટે પૂરતું ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, બેઠકવ્યવસ્થા અને લાઈબ્રેરીનાં સાધનો ક્યાંથી આવશે? પાયાની સુવિધાઓ વિના માત્ર કાગળ પર નીતિ

નિવારણની જરૂરિયાત જો સરકાર અને યુનિવર્સિટીઓ સમયસર જાગશે નહીં, તો આ નીતિનો ભોગ વિદ્યાર્થીઓ બનશે. ડિગ્રીની કિંમત અને શિક્ષણનું સ્તર જાળવી રાખવા માટે યુનિવર્સિટીઓએ તાત્કાલિક ધોરણે નીતિવિષયક સ્પષ્ટતા કરવી અનિવાર્ય છે. જેમકે આ કોર્સ પોર્ટલમાં સેલ્ફ ફાઈનાન્સ યુનિવર્સિટીની

શિક્ષણ નીતિ લાગુ થઈ છે. તેમાં ABC એટલે કે એકેડેમિક બેંક ઓફ ક્રેડિટમાં નોંધણીનો નિયમ છે. પણ રાજ્યવાર કોર્સ પર્ટલ માં રજીસ્ટ્રેશનનો નિયમ નથી. આ ગુજરાતના અધિકારીઓને સુઝેલો તુક્કો છે. વચ્ચે પણ શિક્ષણ વિભાગના એક અધિકારીશ્રીએ આવી જ તુક્કો અમલમાં મૂકેલો. સેન્ટ્રલ મેરીટ મુજબ એડમિશન આપવાનો એટલે કે મેરીટલ અને એન્જિનિયરીંગની જેમ આર્ટસ કોર્સ કોલેજોમાં પણ રાજ્ય સ્તરે મેરીટ બનાવી એડમિશન આપવાનું. ત્યારે પણ સૌ ચૂપ રહ્યા હતા અને ત્યારે પણ સમય જતાં આ અદ્ભુત યોજના પડતી મુકાઈ હતી. હેરાન માત્ર એ વાલી અને વિદ્યાર્થીઓ થયાં, જેઓ પ્રથમ તબક્કામાં સરકારના નિયમને અનુસર્યા! એટલે જાણકારો તે આ શરૂ કરાએ જ કહે છે કે આ શરૂઆતના દિવસોમાં બધું ચાલશે પછી જુલાઈ આવતાં આવતાં તો સરકાર કોલેજોને જ સોંપી દેશે કે જાતે જ એડમિશન આપી દો. કોલેજ લેવેલે જ કોર્સ પોર્ટલમાં રજીસ્ટ્રેશન પણ થઈ જશે. સરકારનો ઈરાદો માત્ર વિદ્યાર્થીઓની માહિતી એકત્ર કરવાનો જ હોત તો તો સરકારે કોલેજોને જ સૂચના આપી હોત કે તમારી કોલેજમાં પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થીની માહિતી રોજ રોજ સરકારને મોકલી આપો. આવા અલગ પોર્ટલમાં નોંધણી કરી તે પાછી કોલેજમાં જવાની વહીવટી લાંબી ગૂંચ ઊભી ના કરી હોત. લાગે છે ગુજરાતમાં હવે સોફ્ટવેરનો વહીવટી લેવેલે ધંધો શરૂ થયો છે.

શિક્ષણ-સંસ્કાર કાર્તિકેય ભટ્ટ

શું ગુજરાતની તમામ કોલેજો ચાર વર્ષનો આ કોર્સ ચલાવવા માટે સક્ષમ છે? વાસ્તવિકતા એ છે કે રાજ્યની ઘણી સરકારી અને ગ્રાન્ટેડ કોલેજો હાલમાં જ વર્ગખંડો અને પ્રયોગશાળાઓ ની અછત ભોગવી રહી છે

અમલી બનાવવી કેટલી યોગ્ય? અધ્યાપકોની ઘટ: એક મોટો પડકાર નવી શિક્ષણ નીતિના સફળ અમલ માટે સંશોધન (Research) અને વિશેષ વિષયો પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. યોશા વર્ષમાં વિદ્યાર્થીઓને ઉચ્ચ કક્ષાનું શિક્ષણ આપવા માટે લાયક અને નવા અધ્યાપકોની જરૂર પડશે. ગુજરાતની કોલેજો પહેલેથી જ કાયમી અધ્યાપકોની ભારે ઘટનો સામનો કરી રહી છે અને કરાર આધારિત અથવા વિઝિટિંગ ફેકલ્ટીથી કામ ચલાવવામાં આવે છે. આવા સંજોગોમાં, નવા સંશોધન આધારિત વર્ષને ન્યાય આપવો વર્તમાન સ્થાને માટે અત્યંત મુશ્કેલ બનશે. કટોકટી

કોલેજોમાં વિદ્યાર્થી સીધો જ પ્રવેશ મેળવે એવું કેમ? અહીં ત્રણસો રૂપિયા ભરવાના પછી કોલેજમાં પ્રવેશ ફોર્મના અને પ્રવેશ ફીના તો જુદા ભરવાના જ આવું કેમ? સૌથી અગત્યનો પ્રશ્ન કે આ ત્રણસો રૂપિયા ખરેખર કોના ખિસ્સામાં જવાના? વિદ્યાર્થીઓને આનાથી શું લાભ? શિક્ષણ વિભાગના આ ફરમાનના કારણે ગુજરાતનાં ગામડાંમાં વિદ્યાર્થીઓ આ કોર્સને પોર્ટલ પર બધી વિગત અને ડોક્યુમેન્ટ અપલોડ કરાવવા માટે સાયબર કાર્ડમાં ત્રણસો રૂપિયા ફી ઉપરાંત બસોથી પાંચસો રૂપિયા ચાર્જ ચૂકવી રહ્યા છે.

૨૦૨૦થી દેશમાં જે નવી સમાવાળાને ખુન્સંગ ચઢે? એક દિવસ ચર્ચાઓ મારી સમક્ષ એની અંતિમ ઈચ્છા વ્યક્ત કરી કે, મારે સંસ્કૃત શીખવું છે. એટલા માટે કે, મર્યા પછી સ્વર્ગમાં ગયા અને ભગવાન સાથે વાર્તાલાપ કરવો હોય તે કામ આવે! મને કહ્યું કે, ‘ધાર કે તું સ્વર્ગને બદલે નરકમાં ગયો તો?’ મને કહે, ‘તો તો કોઈ સવાલ જ નહિ ને? આપણી પાસે સુરતી ભાષાનો સ્ટોક છે જ ને. તારા કપાળમાં કાંદા ફોડું! ચચરી ઊઠે એવી ગાળ બોલવી પણ એક કળા છે બોસ!

મંગલ મસ્તી

એમ પણ, ગાળ ખાવા કે આપવાના મામલે હું મહાન આળસુ છું. ક્યારેક તો મને હસતો જોઈને ગાળ દેનારને પણ દયા લાવી જાય કે, સોનાની ગાલી જેવી ગાળ, આ ધંતુરા માટે વેડફી ના દેવાય. ગાળો ખાવાની મારી અશક્તિ પણ ખરી. એટલે તો હું રાજકારણના કુંડાળમાં જઈ શકતો નથી. કુંડાળમાં ‘વોલ્ટ’ની ગાળ કોને અપાય એનું નોલેજ પણ હોવું જોઈએ ને મામુ... જ્યારે જ્યારે અમુકને ‘કાઈ વોલ્ટેજ’વાળી ગાળો ભાંડતાં સાંભળું છું ત્યારે, મને અદેખાઈ પણ આવે. આપણે સાલા (ગાળ) ‘ઓમ શાંતિ ઓમ’ના પદાભાષાથી ઊંચા નથી આવતા, અને આ લોકો ક્યાંથી ક્યાં નીકળી ગયા? આપણે તો નીચી મૂડી રાખીને,

ને ચર્ચાઓ સત્સંગ સાંભળતો હોય એમ સાંભળ્યા કરે. મં કહ્યું, ‘આ ફટીચર આટલી બધી તેને ગાળો આપે છે ને તું ટાઢકવાયો થઈને સાંભળ્યા શું કરે? ગાળ ના આવડતી હોય તો, ગાળના લહેકામાં?’ મને કહે, ‘એ આપે છે ને, આપણી પાસેથી લઈ ના જવો જોઈએ!’ તારા કપાળમાં કાંદા ફોડું! છેલ્લે ગાળ તો બોલ્યો, બે કલાક

સામાવાળાને ખુન્સંગ ચઢે? એક દિવસ ચર્ચાઓ મારી સમક્ષ એની અંતિમ ઈચ્છા વ્યક્ત કરી કે, મારે સંસ્કૃત શીખવું છે. એટલા માટે કે, મર્યા પછી સ્વર્ગમાં ગયા અને ભગવાન સાથે વાર્તાલાપ કરવો હોય તે કામ આવે! મને કહ્યું કે, ‘ધાર કે તું સ્વર્ગને બદલે નરકમાં ગયો તો?’ મને કહે, ‘તો તો કોઈ સવાલ જ નહિ ને? આપણી પાસે સુરતી ભાષાનો સ્ટોક છે જ ને. તારા કપાળમાં કાંદા ફોડું! ચચરી ઊઠે એવી ગાળ બોલવી પણ એક કળા છે બોસ!

એક વાત વિચારવા જેવી

એક દિવસ ઘણી બધી રીલ્સ જોતાં જોતાં એક રીલ જોઈને દેવાંગે નક્કી કર્યું કે હું આ રીલમાં સમજાવ્યા પ્રમાણે જીવનને બદલી નાખતી આદતો અપનાવવાનું શરૂ કરીશ. દેવાંગનો નિર્ણય દૃઢ હતો. તેણે નક્કી કર્યું કે આજથી હું રોજ સવારે જે જે સામે મળે, બધાને સામેથી સ્માઈલ આપીશ અને ગુડ મોર્નિંગ કહીશ.

દેવાંગે શરૂ કર્યું. સવારે દૂધવાળાને, લીફ્ટ મેનને, બાબુમાં કામ કરતી કમળાને, રસ્તામાં સામે મળેલા ચંકલને, વોચમેનને સ્માઈલ આપી અને ગુડમોર્નિંગ કહ્યું...બધા ખુશ થયાં. દૂધવાળાએ કહ્યું, ‘‘રામ રામ સાહેબ...લીફ્ટમેને કહ્યું, ‘‘વેરી ગુડ મોર્નિંગ સર.’’ કમળા તો હસીને શરમાઈને ચાલી ગઈ...ચંકલ બોલ્યા ‘‘ગુડ મોર્નિંગ આજે ખુશમાં છે...’’ વોચમેને સામે સલામ મારી. દેવાંગને પણ સાડું લાગ્યું અને બધાને ગમ્યું...દેવાંગ આગળ ગયો. અજાણ્યા સ્ટિલાવાળા સામે હસ્યો અને ગુડ મોર્નિંગ કહ્યું, રીકાવાળો હસીને સામેથી બોલ્યો, ‘‘ક્યાં જવું છે સાહેબ?’’ દેવાંગને થયું, સાચે એક સ્માઈલ અને ગુડ મોર્નિંગ કહેવામાં પણ ઘણી ટાકાત છે. આપનો અને સામેવાળાનો મૂડ બદલી શકે છે. દેવાંગની સવાર સુદઈ ગઈ...તેણે આ રોજ જીવનમાં વધી લેવાનું નક્કી કરી લીધું. બીજે દિવસે સવારે બધાને સ્માઈલ આપી ગુડ મોર્નિંગ



કહેતો દેવાંગ નીકળ્યો...પહેલે માટે રહેતા ભાઈ લીફ્ટમાં સાથે થઈ ગયા. દેવાંગે ગુડ મોર્નિંગ કહ્યું અને સ્માઈલ આપી પણ પેલા ભાઈ બોલ્યા, ‘‘ભાઈ, એવું તે શું છે, સાડું છે આ સવારમાં માથું ન ખાવ...’’ જવાબ સાંભળી દેવાંગને આંચકો લાગ્યો... પણ હશે તેમનો મૂડ સાચો નહિ હોય તેમ વિચારી તે જે સામે મળે તેને સ્માઈલ આપી ગુડ મોર્નિંગ કહેતો આગળ વધી ગયો. દેવાંગ આ આદત અપનાવી બહુ ખુશ હતો. પરંતુ અઠવાડિયામાં ચાર વાર પેલા પહેલે માળ પર રહેતા ભાઈ લીફ્ટમાં સાથે થઈ જતાં દેવાંગ સ્માઈલ આપી ગુડ મોર્નિંગ કહેતો પણ જવાબમાં પેલા ભાઈ કંઈ એલફેલ બોલીને વાંકો જવાબ જ આપતા. આતું ઘણી બધી વાર થતાં લીફ્ટમેનથી ન રહેવાતાં તેણે પહેલો માળ આવતાં પહેલાં કહ્યું, ‘‘દેવાંગ સર, તમે શું કામ પેલા ભાઈને સ્માઈલ આપી ગુડ મોર્નિંગ કહો છો, તે હંમેશા ખરાબ વર્તન કરે છે. આજે જો તેઓ હોય તો કંઈ નહિ કહેતા.’’ દેવાંગ કંઈ જ બોલ્યો. ખાલી હસ્યો. પેલા ભાઈ આવ્યા. રોજની જેમ ગુસ્સામાં જ હતા. લીફ્ટમાં પ્રવેશતાં જ લીફ્ટમેનને ખીખયા. દેવાંગે સ્માઈલ આપી ગુડ મોર્નિંગ કહ્યું, તેને પણ બોલ્યા, ‘‘તારી મોર્નિંગ ગુડ હશે, મારી નથી સમજ્યો...’’ દેવાંગ યુવાચાપ જે સામે મળે તેને સ્માઈલ આપતો ગુડ મોર્નિંગ કહેતો આગળ વધી ગયો. લીફ્ટમેન દોડીને પાછળ આવ્યો અને બોલ્યો, ‘‘સર, તમે શું કામ આ ભાઈને ગુડમોર્નિંગ કહ્યું?’’ દેવાંગ હસીને બોલ્યો, ‘‘ભાઈની ખરાબ બોલવાની રીત તેમની ખરાબ આદત છે પણ હું તેને માટે મારી આ સાચી આદત શું કામ છોડું?’’ લીફ્ટમેનને વિચાર કરતો મૂકી હસતો હસતો દેવાંગ આગળ વધી ગયો.

ગાળ વિના મોળો કંસાર..!

સવાવાના રવાડે ચઢવામાં ‘‘ગાળ’’ ખાવાનો વિષય પડકારી તો ગયો છે, હવે ઠાકર કરે એ ઠીક! ચલાવી લેજો યાર! આ તો શેર બજાર જેવું છે, ક્યારેક બધું હેમખેમ પણ ચાલે ને ક્યારેક પછડાટ પણ ખાવી પડે. હસાવવા માટે અમારે પણ સરકસના જોકરની માફક બધા ખેલ કરવા પડે. સાહસમાંથી હવે જે હસાહસ નીકળે તે! ભૂલ એટલી જ કે, અનાયાસ હાસ્યના ચક્રરા-ભમરડા તો ઘણા ફેરવ્યા, આજે મને આયાસી હાસ્યમાં હાથ નાંખવાની ચળ ઊપડી. ખ્યાલ તો આવે કે, મામલો કેટલો ઊંડો છે? પણ પામી ગયો બોસ! આયાસી હાસ્ય ઉપજાવવું, એ સામસામે ગલગલિયાં કરવા જેટલું સહેલું નથી. વાંદરો વાંદરીને ગલીપચી કરી તો વાંદરી ચોક્કસ હસે, પણ વાંદરી ચીત્તની હોવી જોઈએ. પોતાની હોય તો ઝાપટ ખાવાની તૈયારી રાખવી પડે!

‘‘બાર ગાઉએ બોલી બદલે તરુવર બદલે શાખા, બુઢાપામાં પડકારી તો ગયો છે, હવે ઠાકર કરે એ ઠીક! ચલાવી લેજો યાર! આ તો શેર બજાર જેવું છે, ક્યારેક બધું હેમખેમ પણ ચાલે ને ક્યારેક પછડાટ પણ ખાવી પડે. હસાવવા માટે અમારે પણ સરકસના જોકરની માફક બધા ખેલ કરવા પડે. સાહસમાંથી હવે જે હસાહસ નીકળે તે! ભૂલ એટલી જ કે, અનાયાસ હાસ્યના ચક્રરા-ભમરડા તો ઘણા ફેરવ્યા, આજે મને આયાસી હાસ્યમાં હાથ નાંખવાની ચળ ઊપડી. ખ્યાલ તો આવે કે, મામલો કેટલો ઊંડો છે? પણ પામી ગયો બોસ! આયાસી હાસ્ય ઉપજાવવું, એ સામસામે ગલગલિયાં કરવા જેટલું સહેલું નથી. વાંદરો વાંદરીને ગલીપચી કરી તો વાંદરી ચોક્કસ હસે, પણ વાંદરી ચીત્તની હોવી જોઈએ. પોતાની હોય તો ઝાપટ ખાવાની તૈયારી રાખવી પડે!

‘‘બાર ગાઉએ બોલી બદલે તરુવર બદલે શાખા, બુઢાપામાં પડકારી તો ગયો છે, હવે ઠાકર કરે એ ઠીક! ચલાવી લેજો યાર! આ તો શેર બજાર જેવું છે, ક્યારેક બધું હેમખેમ પણ ચાલે ને ક્યારેક પછડાટ પણ ખાવી પડે. હસાવવા માટે અમારે પણ સરકસના જોકરની માફક બધા ખેલ કરવા પડે. સાહસમાંથી હવે જે હસાહસ નીકળે તે! ભૂલ એટલી જ કે, અનાયાસ હાસ્યના ચક્રરા-ભમરડા તો ઘણા ફેરવ્યા, આજે મને આયાસી હાસ્યમાં હાથ નાંખવાની ચળ ઊપડી. ખ્યાલ તો આવે કે, મામલો કેટલો ઊંડો છે? પણ પામી ગયો બોસ! આયાસી હાસ્ય ઉપજાવવું, એ સામસામે ગલગલિયાં કરવા જેટલું સહેલું નથી. વાંદરો વાંદરીને ગલીપચી કરી તો વાંદરી ચોક્કસ હસે, પણ વાંદરી ચીત્તની હોવી જોઈએ. પોતાની હોય તો ઝાપટ ખાવાની તૈયારી રાખવી પડે!

‘‘બાર ગાઉએ બોલી બદલે તરુવર બદલે શાખા, બુઢાપામાં પડકારી તો ગયો છે, હવે ઠાકર કરે એ ઠીક! ચલાવી લેજો યાર! આ તો શેર બજાર જેવું છે, ક્યારેક બધું હેમખેમ પણ ચાલે ને ક્યારેક પછડાટ પણ ખાવી પડે. હસાવવા માટે અમારે પણ સરકસના